

Araştırma Makalesi

Psikolojik Dayanıklılık ve Psikolojik İyi Olma İlişkisinde İyimserliğin Aracı Rolü: Hastane Çalışanları Üzerine Bir Araştırma^{*}

The Mediating Role of Optimism on the Relationship between Psychological Resilience and Psychological Well-Being: A Research on Hospital Employees

Korhan Karacaoğlu*
Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi

Gülşay Köktaş
Gazi Üniversitesi

MAKALE BİLGİSİ

Anahtar Kelimeler:
Pozitif Psikoloji,
Dayanıklılık, İyimserlik,
Psikolojik İyi Olma

Tarihler :
Geliş 01 Ağustos 2016
Düzeltilme geliş 03Ekim 2016
Kabul 11 Ekim 2016

ÖZ

Bu çalışmada, psikolojik dayanıklılık düzeyi ile psikolojik iyi olma arasında nasıl bir ilişki olduğu ve bu ilişkide iyimser olup olmamanın nasıl bir etkiye yol açtığı sorusuna yanıt aranmaya çalışılmıştır. Araştırmanın örneklemini, Ankara İli Dışkapı Yıldırım Beyazıt Eğitim ve Araştırma Hastanesi'ndeki toplam 515 kişiden oluşan çalışanlardır. Araştırmada kullanılan veriler, anket yöntemi yardımı ile toplanmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, hastane çalışanlarının; psikolojik olarak dayanıklı oldukları, psikolojik iyi oluş düzeylerinin yüksek ve genellikle iyimser oldukları tespit edilmiştir. Ayrıca çalışanların psikolojik dayanıklılığının, psikolojik iyi olma düzeylerini pozitif yönde ve anlamlı bir şekilde etkilediği, iyimserliğin ise bu ilişkide kısmi aracı değişken rolünü oynadığı sonucuna ulaşılmıştır.

ARTICLE INFO

Keywords:
Positive psychology,
resilience, optimism,
psychological well-being

Article history:
Received 01 August 2016
Received in revised form 03
October 2016
Accepted 11 October 2016

ABSTRACT

The purpose of the current study is to examine the relationship between psychological resilience, optimism and psychological well-being. The sample of the study consists of 515 people working at Ankara Dışkapı Yıldırım Beyazıt Education and Investigation Hospital. The data was gathered through surveys. According to the findings, it is confirmed that the employees resist psychologically, the level of psychological wellness of employees is high, and these employees are generally optimist. The results revealed that psychological resilience is able to predict psychological well-being, and optimism played a partial mediation role in the relationship between resilience and psychological well-being.

^{*} Bu çalışma 29-31 Mayıs 2016 tarihlerinde yapılan 24. Ulusal Yönetim ve Organizasyon Kongresi'nde sunulmuş bildirinin genişletilmiş halidir.

* İletişim Kurulacak Yazar: Korhan Karacaoğlu, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, İktisadi İdari Bilimler Fakültesi, İşletme Bölümü, Nevşehir, Türkiye. E-posta: kkaracaoğlu@nevsehir.edu.tr

1. GİRİŞ

Pozitif psikolojik sermaye konusu son yıllarda araştırmacıların ilgi duydukları konular arasında yer almaktadır. Bu çalışmada psikolojik dayanıklılık ve iyimserlikten oluşan pozitif psikolojik sermaye olgusunun iki boyutunun psikolojik iyi olma üzerindeki etkisi incelenmiştir. Çalışmanın hastane çalışanları üzerinde yapılması özellikle sağlık personellerinin; ölüm, yaralanma ve benzeri yaşamsal sorunlarla sıklıkla karşı karşıya kalmaları, onların sıradan insanlara göre daha dayanıklı bir psikolojiye sahip olmalarını, yine yaptıkları iş gereği psikolojik olarak iyi olma düzeylerinin yüksek olmasının gerekliliğini ortaya koymaktadır. Hastane çalışanlarının gerek hasta ve gerekse hasta yakınları ile olan etkileşimlerinde iyimser bir tutum içinde olmaları da kendilerinden beklenen diğer varsayımsal bir tutumdur. Psikolojik dayanıklılık ve psikolojik iyi olma ilişkisinin Türkçe alan yazında; sınırlı sayıda araştırmacı tarafından incelenmiş olduğu tespit edilmiştir (Malkoç & Yalçın, 2015). Uluslararası alan yazın incelendiğinde de kavramlar arası ilişkileri ele alan az sayıda çalışmanın özellikle son beş yıllık dönemde yoğunlaştığı görülmektedir (Pidgeon & Keye, 2014; Ghadami & Khalatbari 2015; Sourı & Hasanirad 2011; Conversano vd., 2010).

Sağlık sektörü ve özelde hastaneler gerek iş yoğunluğu, gerekse diğer çalışma ortamlarına göre, daha çok stres ve insan yaşamını tehdit altında bulunduran faktörler içermesi nedeniyle, çalışanlarının psikolojik olarak daha dayanıklı veya dirençli olmalarını gerektirmektedir. Yine son dönemlerde pozitif yönleri daha ön plana çıkan mutlu veya psikolojik iyi olma düzeyi yüksek çalışanlara sahip olmak, hastane yöneticileri için de önemli bir girdi unsuru olarak değerlendirilmektedir. Hastane çalışanlarının; dayanıklı, güçlüklere karşısında dirençli olmaları, mutlu veya psikolojik olarak iyi olmaları ve daha çok bir kişilik özelliği olarak iyimser olmaları işletmelerin amaçlarına ulaşması ve birbirlerine karşı rekabet üstünlüğü kazanabilmeleri bakımından önem taşıyan bir husustur.

Türkçe alan yazında özellikle dayanıklılık ile psikolojik iyi olma ilişkisinde iyimserliğin aracı rolünü ele alan her hangi bir çalışmaya rastlanılmamış olması, yapılan olan bu çalışmanın, alan yazının zenginlik kazanmasına katkı sağlayabilmesi bakımından önem taşıdığı düşünülmektedir.

Araştırma, psikolojik dayanıklılık, psikolojik iyi olma ve iyimserliğin kuramsal olarak ele alındığı birinci bölüm ile Ankara İli Dışkapı Yıldırım

Beyazıt Eğitim ve Araştırma Hastanesindeki çalışanlar ile yapılan görgül araştırmanın sonuç ve bulgularının yer aldığı ikinci bölümden oluşmaktadır.

2. KURAMSAL ÇERÇEVE

Dayanıklılık, “bireylerin değişim, zorluk ve risk durumlarının üstesinden başarı ile gelebilmelerini sağlayan pozitif psikolojik kapasitedir, bu kapasite zaman içerisinde değişebilir, bireysel ve çevresel faktörlerin etkisi ile geliştirilebilir” (Stewart, Reid, & Mangham, 1997:22). Silliman (1994) psikolojik dayanıklılığı, yaşamdaki zorluklarla mücadele etmek için bireyin güçlerini geliştirme kapasitesi olarak tanımlamıştır. Pozitif psikolojinin boyutları arasında yer alan psikolojik dayanıklılık ve iyimserlik ile ilgili yapılacak çalışmalar konuya ilişkin farkındalığı artırarak hayatın sorunlarına, stresine, olumsuz durumlara karşı bireyi korumayı amaçlar. Günümüzde pozitif psikoloji alanında psikolojik iyi oluş, umut, mutluluk, iyimserlik, merak, affedicilik, iyilik hali gibi konularda araştırmaların yoğunlaştığı gözlenmektedir (Gable & Haidt, 2005).

Psikolojik iyi olma, kavram ilk olarak Bradburn (1969) tarafından “The Structure of Psychological Well-Being” adlı eserde kullanılmıştır. O yıllarda psikolojik iyi olma durumu, olumlu duyguların olumsuz duygulara baskın olması ile açıklanmıştır (Bradburn, 1969: 6). Psikolojik iyi olma, yaşamda karşı karşıya kalınan varoluşsal meydan okumaları (anlamli amaçları sürdürme, kişisel gelişim ve diğerleri ile nitelikli ilişkiler kurma gibi) yönetme olarak tanımlanmıştır (Keyes, Shmotkin & Ryff, 2002). Dayanıklılığın sonuçlarından biri olan psikolojik iyi olmayı Ryff (1989), olumlu psikolojik işlevsellik olarak tanımlamakta ve psikolojik iyi oluş; kendini kabul, başkalarıyla olumlu ilişkiler, çevresel hâkimiyet, özerklik /otonomi, yaşam amacı ve kişisel gelişimden oluşan altı evrensel ihtiyacın birleşimi olarak kabul etmektedir. Psikolojik iyi olma üzerinde etkili olduğu ileri sürülen bir başka kavram ise iyimserliktir.

İyimserlik, bireylerin geleceklerine güvenle bakmaları ve kendilerini gelecekte iyi şeyler beklediğine inanmaları olarak tanımlanmaktadır (Gillham & Reivich, 2004). Ayrıca iyimserliğin olaylardaki olumlu tarafı görme eğilimi olduğu (Benson, 2007) ve her nasılsa geleceğin iyi şeyler getireceğine yönelik bir inancı içerdiği belirtilmektedir (Scheier & Carver, 1985). Bu çerçevede iyimserlik, olumlu bilgiye odaklanma ve olumlu yargılara yönelme olarak tanımlanmaktadır (Matlin & Gawron, 1979). Günümüzde pozitif

psikolojiye olan ilginin artması ile birlikte iyimserlik, olumlu ve koruyucu bir kişilik özelliği olarak ele alınmaktadır (Benson, 2007).

Alan yazında Ryff ve Singer (2003), dayanıklı bireylerin genellikle fiziksel ve psikolojik sağlıklarının iyi olduğunu, stresli durumlardan daha çabuk bir şekilde kurtulabildiklerini ileri sürmektedir. Fredrickson (2001) da dayanıklılığın psikolojik iyi olmayı geliştirici etkisinin olduğu yönünde etkili kanıtlar bulunduğunu ifade etmektedir. Pidgeon ve Keye (2014) tarafından üniversite öğrencileri üzerinde yapılan çalışmada da iki kavram arasında güçlü sayılabilecek ve pozitif yönlü bir ilişkinin olduğu sonucuna varılmıştır. Malkoç ve Yalçın (2015) tarafından üniversite öğrencileri üzerinde yapılan araştırmada psikolojik iyi olmanın; psikolojik dayanıklılık, stresle başa çıkma ve alınan sosyal destek tarafından yordandığı sonucuna ulaşılmıştır. Psikolojik dayanıklılık ile iyimserlik arasındaki ilişkiyi ise Ghadami ve Khalatbari (2015) ele almış ve orta düzeyde pozitif yönlü bir ilişki olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Sourı ve Hasanirad (2011) da bu bulguya paralel sonuçlara varmıştır. İyimserlik ile psikolojik iyi olma arasındaki ilişkileri alan yazında teorik düzeyde ele alan Scheier ve Carver (1992) iyimserliğin kişilere stresle ve güçlüklerle başa çıkmada yardımcı olduğunu belirtirken, Conversano ve arkadaşları (2010) yaptıkları çalışmada iki kavram arasında pozitif yönlü bir ilişkinin olduğunu belirtmişlerdir. Padhy, Chelli ve Padiri (2015) tarafından polisler üzerinde yapılan çalışmada da iyimserlik ile psikolojik iyi olma arasında güçlü bir korelasyon olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. İlgili alan yazına bakıldığında da Sourı ve Hasanirad (2011) tarafından 414 tıp fakültesi öğrencisi üzerinde yapılan çalışmada söz konusu üç kavramın birbirleri ile ilişkisinin ele alındığı görülmektedir. Bu çalışmada psikolojik dayanıklılık ile psikolojik iyi olma arasında orta düzeyde pozitif yönlü bir ilişkinin olduğu, yine iyimserlikle de pozitif yönlü zayıf bir ilişkinin olduğundan söz edilmektedir. Yine psikolojik dayanıklılık ile psikolojik iyi olma ilişkisinde iyimserliğin kısmi aracılık etkisinin olduğu sonucuna varılmıştır (Sourı & Hasanirad, 2011: 1541-1543). Bu çerçevede bu çalışmanın amacı, psikolojik dayanıklılık ile psikolojik iyi olma ilişkisinde varsa iyimserliğin aracı rolünü hastane çalışanları örnekleminde ortaya koyabilmektir.

3. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

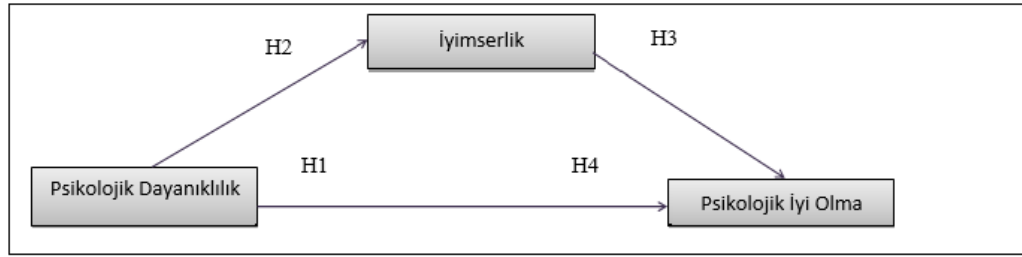
3.1. Araştırmanın Amacı, Örneklemi ve Veri Toplama Aracı

Bu çalışmada, psikolojik dayanıklılık düzeyi ile psikolojik iyi olma arasında nasıl bir ilişki olduğu ve bu ilişkide iyimser olup olmamanın nasıl bir etkiye yol açtığı sorusuna yanıt aranmaya çalışılmıştır. Araştırmanın ana kütlesi 2015 yılı Aralık ayı verilerine göre Yıldırım Beyazıt Eğitim Araştırma Hastanesinde çalışan toplam 2580 kişidir. %5 hata payı ve %95 güven aralığında 335 kişilik örneklem seviyesi yeterli iken bu çalışmada yüz yüze anket yoluyla 527 kişiye anket doldurtulmuş fakat 12 anket kullanılamayacak şekilde olduğundan 515 geçerli anket ile analizler yapılmıştır. Araştırmada kullanılan veri toplama tekniği ankettir. Anket metninde yer alan psikolojik dayanıklılığın ölçümünde Luthans, Avolio, Avey, ve Norman (2007) tarafından geliştirilen Psikolojik Sermaye Ölçeğinin, dayanıklılıkla ilgili altı maddesi, iyimserliğin ölçümünde de yine aynı ölçeğin ilgili altı maddesinden, psikolojik iyi olma için ise Diener ve arkadaşları (2010) tarafından sekiz madde olarak geliştirilen ölçeklerden yararlanılmıştır. Psikolojik dayanıklılık ve iyimserlik boyutlarının da içinde yer aldığı Luthans ve arkadaşları (2007) tarafından geliştirilen orijinal ölçeğin Türkçe geçerliliği Çetin ve Basım (2012) tarafından yapılmış ve ölçeğin Türkiye örneklemi için geçerli olduğu tespit edilmiştir. Diener ve arkadaşları, “Psikolojik İyi Oluş Ölçeği”nin (Psychological Well-Being Scale) ismini iyi oluşun içeriğini daha doğru bir şekilde yansıtaacağı düşünülen “Flourishing Scale” şeklinde değiştirmişlerdir. Ölçeğin Türkçe geçerliliği Telef (2013) tarafından test edilmiş ve Türkiye örneklemine uygun olduğu psikometrik inceleme sonucunda ortaya konulmuştur.

3.2. Araştırmanın Modeli ve Hipotezler

Alan yazında Ryff ve Singer (2003) dayanıklı bireylerin genellikle fiziksel ve psikolojik sağlıklarının iyi olduğunu, stresli durumlardan daha çabuk bir şekilde kurtulabildiklerini ileri sürmektedir. Fredrickson (2001) da dayanıklılığın psikolojik iyi olmayı geliştirici etkisinin olduğu yönünde etkili kanıtlar bulunduğunu ifade etmektedir. Pidgeon ve Keye (2014) tarafından üniversite öğrencileri üzerinde yapılan çalışmada da iki kavram arasında güçlü sayılabilecek ve pozitif yönlü bir ilişkinin olduğu sonucuna varılmıştır. Türkçe alan yazında ise öğrenciler üzerinde Malkoç ve Yalçın (2015) tarafından yapılan çalışmada da benzer bir sonuca ulaşılmıştır. Buna göre araştırmanın birinci hipotezi şu şekildedir:

Şekil 1: Araştırmanın Modeli

Hipotez 1: Çalışanların psikolojik dayanıklılıkları ile psikolojik iyi olma düzeyleri arasında pozitif yönlü bir etkileşim vardır.

Psikolojik dayanıklılık ile iyimserlik arasındaki ilişkiyi ise Ghadami ve Khalatbari (2015) ele almışlar ve orta düzeyde pozitif yönlü bir ilişki olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Souri ve Hasanirad (2011) da bu bulguya paralel sonuçlara varmıştır. Literatürdeki bu çalışmalardan hareketle çalışmanın ikinci hipotezi belirlenmiştir:

Hipotez 2: Psikolojik dayanıklılık ile iyimserlik arasında pozitif yönlü bir etkileşim vardır.

İyimserlik ile psikolojik iyi olma arasındaki ilişkileri alan yazında teorik düzeyde ele alan Scheier ve Carver (1992) iyimserliğin kişilere stresle ve güçlüklerle başa çıkmada yardımcı olduğunu belirtirken, Conversano ve arkadaşları (2010) yaptıkları çalışmada iki kavram arasında pozitif yönlü bir ilişkinin olduğunu belirtmişlerdir. Padhy ve arkadaşları (2015) tarafından polisler üzerinde yapılan çalışmada da iyimserlik ile

psikolojik iyi olma arasında güçlü bir korelasyon olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Bu bulgular neticesinde araştırma için geliştirilen üçüncü hipotez aşağıdaki biçimdedir:

Hipotez 3: İyimserlikle psikolojik iyi olma arasında pozitif yönlü bir etkileşim vardır.

İlgili alan yazına bakıldığında da Souri ve Hasanirad (2011) tarafından 414 tıp fakültesi öğrencisi üzerinde yapılan çalışmada söz konusu üç kavramın birbirleri ile ilişkisinin ele alındığı görülmektedir. Bu çalışmada psikolojik dayanıklılık ile psikolojik iyi olma arasında orta düzeyde pozitif yönlü bir ilişkinin olduğu, yine iyimserlikle de pozitif yönlü zayıf bir ilişkinin olduğundan söz edilmektedir. Yine psikolojik dayanıklılık ile psikolojik iyi olma arasındaki etkileşimde iyimserliğin kısmi aracılık etkisinin olduğu sonucuna varılmıştır (Souri & Hasanirad, 2011: 1541-1543).

Yukarıdaki alan yazından elde edilen sonuçlara bakıldığında iyimserliğin psikolojik dayanıklılık ile

Tablo 1: Demografik Değişkenler Tablosu

DEMOGRAFİK ÖZELLİKLER	F	(%)	F	(%)	
CİNSİYET			MESLEĞİNİZ		
Erkek	197	38,3	Doktor	39	7,6
Kadın	318	61,7	Hemşire	84	16,3
MEDENİ DURUM			Tekniker/Teknisyen	67	13,0
Bekâr	203	39,4	Laborant	25	4,9
Evli	312	60,6	Hasta Bakıcı	81	15,7
YAŞ			Diğer	219	42,5
18 - 25 Yaş Arası	81	15,7	GELİR SEVİYESİ		
26 - 34 Yaş Arası	139	27	1500 TL ve daha az	162	31,5
35- 45 Yaş Arası	194	37,7	1501-2500 TL	129	25
46 ve üzeri	101	19,6	2501-3500 TL	174	33,8
EGİTİM DURUMU			3501 TL ve üzeri	50	9,7
İlköğretim	35	6,8			
Orta Öğretim	141	27,4			
Ön Lisans	109	21,2			
Lisans	167	32,4			
Lisansüstü	63	12,2			
Toplam	515	100	515	100	

psikolojik iyi olma arasındaki ilişkiyi azaltıcı bir etkisinin olduğu yönünde çalışma bulgularının da olduğu dikkate alındığında bu araştırma için geliştirilen son hipotez şu şekildedir:

Hipotez 4: İyimserliğin psikolojik dayanıklılık ve psikolojik iyi olma arasındaki etkileşimde aracı rolü vardır şeklindedir.

3.3. Verilerin Analizi ve Bulgular

Bu bölümde, araştırmaya katılan hastane çalışanlarının demografik özellikleri ve temel değişkenlere ilişkin bulgular ve analiz sonuçlarına yer verilmiştir.

Tablo 1 incelendiğinde çalışanların yaklaşık üçte ikisinin kadın, üçte birinin erkek olduğu görülmektedir. Evli olan çalışanlar %60 gibi önemli bir oranı temsil etmektedir. Yaş dağılımına bakıldığında ise 35-45 yaş aralığı % 38 ile ilk sırada yer almış bunu 26-34 yaş aralığı % 27 ile takip etmiştir. Bu dağılım görece genç sayılabilecek bir çalışan kitlesi ile araştırmanın yapıldığını göstermektedir. Örneklemin eğitim düzeyi yüksek bir kitle olduğundan söz edilebilir. Zira lisans mezunu oranının %32, lisansüstü eğitim alanların da %12 olduğu göz önünde bulundurulduğunda eğitim düzeyi yüksek bir çalışan kitlesi ile araştırma gerçekleştirilmiştir. Mesleklere göre dağılım dikkate alındığında, “diğer” (sekreter, güvenlik görevlisi, diyetisyenler, mutfak çalışanları, idari yöneticiler ve teknik servis elemanları) seçeneğinin %42,5 ile en yüksek oranı temsil ettiği bunu yaklaşık %16 ile hasta bakıcıların takip ettiği görülmektedir. Gelir seviyesi bakımından “1500 TL ve daha az” ile “2501-3500 TL” aralıklarının %30’larda ve toplamda da örneklemin 2/3’ünü temsil eden bir çoğunluğu oluşturduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

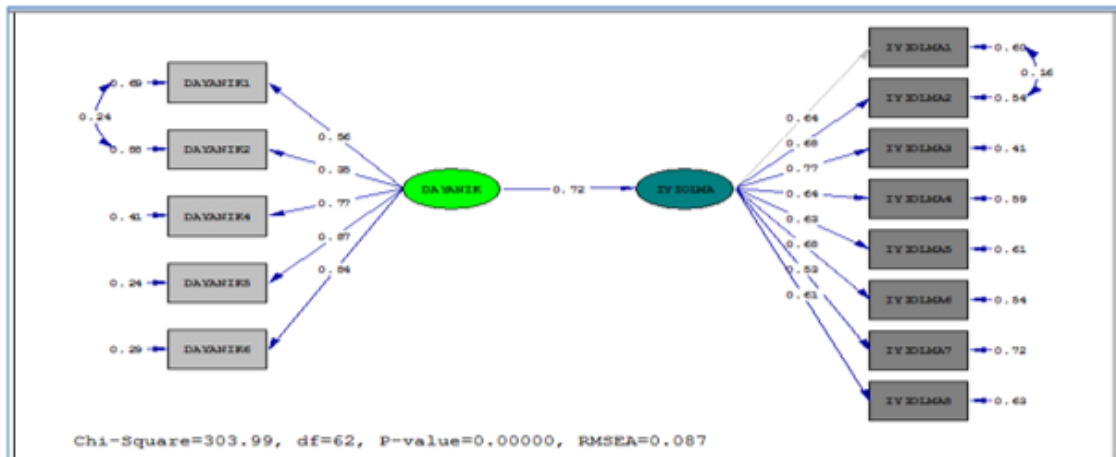
Hastane çalışanlarının psikolojik dayanıklılık düzeylerinin “1- Kesinlikle Katılmıyorum” – “5- Kesinlikle Katılıyorum” değerleri üzerinden 3,69 ortalama ile ortalamanın biraz üzerinde ve kısmen dayanıklı olduklarından söz edilebilir. Psikolojik iyi olma düzeyleri bakımından ise 3,87 ortalama ile katılıyorum seçeneğine daha yakın bir ortalama ile görece psikolojik olarak iyi düzeyde oldukları, ayrıca çalışanların iyimserlik düzeyleri de ortalamaya yakın 3,46 değerine sahip olduğu görülmüştür. Bu sonuçlara göre çalışanların kısmen iyimser olduklarından söz edilebilir.

Aracı değişken ile regresyon analizi yapılırken farklı yaklaşımlara başvurulabilirken bunlardan en yaygın kullanılanı Baron ve Kenny (1986) yöntemi olarak da bilinen nedensel adım yaklaşımıdır. Bu yaklaşıma göre aracılık testinin yapılabilmesi için bazı varsayımların sağlanması gerekmektedir. Bu varsayımlar aşağıda belirtilmiştir (Gürbüz & Şahin, 2014: 279):

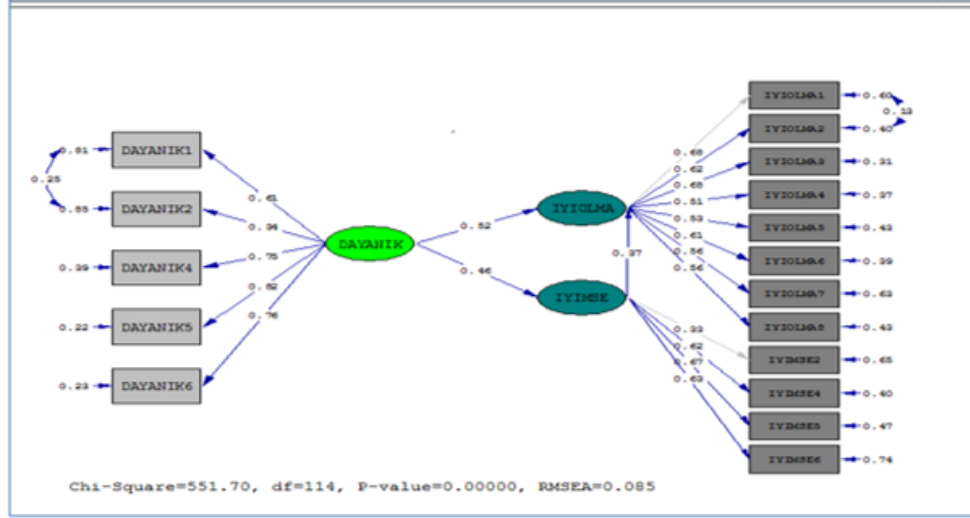
- Bağımlı değişken ile bağımsız değişken arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olmalıdır.
- Bağımsız değişken ile aracı değişken arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olmalıdır.
- Aracı değişken ile bağımlı değişken arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olmalıdır.
- Bağımsız değişken ile aracı değişken birlikte analize dahil edildiğinde bağımsız değişken ile bağımlı değişken arasında anlamlı olmayan ilişki çıkarsa tam aracılık (full mediation), bağımsız değişken ile bağımlı değişken arasındaki ilişkide azalma meydana gelirse kısmi aracılık (partial mediation) etkisinden söz edilebilir.

Bu araştırma sorusunun cevaplanması ve bu soruya bağlı geliştirilen hipotezlerin test edilmesi için

Şekil 2: Psikolojik Dayanıklılık ile Psikolojik İyi Olma İlişkisi (Yol Analizi)

Şekil 3: Psikolojik Dayanıklılık ile Psikolojik İyi Olma İlişkisinde İyimserliğin Aracı Rolü (Yol Analizi)

yukarıda belirtilen Baron ve Kenny (1986) yöntemindeki adımlar tek tek uygulanmıştır.

Şekil 2'deki psikolojik dayanıklılık ve psikolojik iyi olma örtük değişkenleri arasındaki ilişkiye bakılacak olursa standardize edilmiş değerlerle değişkenler arasında 0,72 düzeyinde güçlü bir ilişkinin olduğu görülmektedir. Yapılan basit doğrusal regresyon analizi sonucuna göre psikolojik dayanıklılığın psikolojik iyi olmayı yordama gücünün anlamlı olduğu görülmektedir. $[F= 319,38, p<0,000]$. Analiz sonuçlarına göre düzeltilmiş R^2 değeri 0,38'dir. Bu sonuçla psikolojik iyi olma değişkenindeki varyansın 0,38'inin psikolojik dayanıklılık değişkenine bağlı olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

Öte yandan araştırma modelinin bir bütün olarak değerlendirilebilmesi için uyum iyiliği değerlerinin de dikkate alınması gerekmektedir. Bu uyum iyiliği değerlerinden hangisi veya hangilerinin kullanılacağı konusunda araştırmacılar arasında bir uzlaşma sağlanamamasına karşın genellikle; X^2/df , GFI, AGFI, RMSEA, NFI ve CFI uyum iyiliği indeksleri en sık başvurulanlar arasındadır.

Bu araştırmada da $X^2/df = 303,99 / 62 = 4,9$ 'dur. Elde edilen oranın 2 ya da 3'ün altında kalması mükemmel (Schreiber, Stage, King, Nora & Barlow, 2006), 5'in altında kalması ise orta düzeyde uyumun işareti olarak kabul edilmektedir (Sümer, 2000). Fakat bu araştırmada olduğu gibi örneklemin büyümesi ile serbestlik derecesinin de büyümesi uyumun değerlendirilmesine yönelik güçlük yaratmaktadır. Dolayısıyla örneklem büyüdükçe kare ve serbestlik derecesi oranı da yükselmektedir. Bu durumda alanda çalışan kuramcılar RMSEA, GFI ve CFI gibi yeni uyum indeksleri geliştirmişlerdir (Çokluk, Şekercioğlu & Büyükoztürk, 2010: 268).

Bu araştırma için elde edilen RMSEA değeri 0,087'dir. Bu değer 0 ile 1 arasında değer alması beklenir. Araştırma sonucu elde edilen 0,087 değeri 0,1 değerine oldukça yakın bir değer olduğundan modeldeki evren ve örneklem arasında zayıf bir uyum olduğundan söz edilebilir. Araştırma modeline ilişkin bir başka indeks değeri olan NFI değeri 0,95 ile 0,90 kesme değerinin üzerinde olduğundan modelin iyi bir uyuma sahip olduğu sonucuna varılmıştır. Modele ilişkin CFI değeri ise yine 0,96 ile 0,90'dan büyük olup iyi bir uyumu yansıtmaktadır. Bir diğer uyum iyiliği indeksi ise GFI değeridir. Bu araştırmadaki GFI, 0,92, AGFI değeri ise 0,88 ile yine iyi bir uyuma işaret eden ve kabul edilebilir olan 0,90 değerine yakın bir değerdir. Her iki indeks de 0 ile 1 arasında değişir ve örneklem büyüklüğüne çok duyarlı olduğu için büyük örneklerde daha uygun değerler verir. Bu uyum iyiliği indekslerinden hareketle geliştirilen modelin tüm uyum iyiliği istatistikleri bakımından veri ile uyumlu, iyi veya kabul edilebilir değerler ürettiği sonucuna ulaşılmaktadır. Bu sonuca göre "Hipotez 1: Çalışanların psikolojik dayanıklılıkları ile psikolojik iyi olma düzeyleri arasında pozitif yönlü bir etkileşim vardır." şeklindeki hipotez kabul edilmektedir.

İyimserlik aracı değişkeninin psikolojik dayanıklılık ve psikolojik iyi olma ilişkisinde oynadığı rolü ortaya koymak amacıyla yapılan yol analizi sonuçları Şekil 3'teki gibidir.

Şekil 3'teki ilişkilere yönelik katsayılara bakıldığında psikolojik dayanıklılık ile iyimserlik arasında 0,46 ile pozitif yönlü ve orta düzeyde bir ilişkinin olduğu sonucuna varılmıştır. Yapılan basit doğrusal regresyon analizi sonucuna göre psikolojik dayanıklılığın iyimserliği yordama gücünün anlamlı olduğu görülmektedir $[F= 121,67, p<0,000]$. Analiz sonuçlarına göre düzeltilmiş R^2 değeri 0,19'dur.

Buna göre iyimserlikteki 0,19'luk varyansın psikolojik dayanıklılığa bağlı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuçlara göre "Psikolojik dayanıklılık ile iyimserlik arasında pozitif yönlü bir etkileşim vardır." biçimindeki Hipotez 2 kabul edilmektedir. Yine Şekil 3'te görüleceği gibi iyimserlik ile psikolojik iyi olma arasında ise 0,39 ile yine pozitif yönlü ve orta düzeyde bir ilişkinin bulunduğu tespit edilmiştir. Yine yapılan basit regresyon analizi sonuçlarına göre iyimserliğin psikolojik iyi olma değişkenini tahmin etme gücüne sahip olduğu görülmüştür. [F= 191,09, p<0,000]. Analiz bulgularına göre düzeltilmiş R² değeri 0,27'dir. Bu sonuca göre psikolojik iyi olma değişkenindeki değişimin 0,27'lik kısmının iyimserliğe bağlı olduğu sonucuna varılmıştır. Buradan hareketle psikolojik iyi olma ve iyimserlik arasında pozitif bir ilişki olduğu, yüksek düzeyde psikolojik iyi olma duygusuna sahip insanların yaşadıkları olaylara daha olumlu bir tavırla yaklaşma eğiliminde oldukları ifade edilebilir. Buradan hareketle "İyimserlikle, psikolojik iyi olma arasında pozitif yönlü bir etkileşim vardır." şeklindeki Hipotez 3 de kabul edilmektedir.

Şekil 3'teki psikolojik dayanıklılık ve psikolojik iyi olma örtük değişkenleri arasındaki ilişkide iyimserlik örtük değişkeninin aracı rolüne ilişkin tahmin değerlerine bakılacak olursa dayanıklılık ile iyi olma arasındaki ilişkinin gücü, iyimserlik aracı değişkeninin etkisiyle 0,52 değeri ile orta düzeyde bir ilişki haline dönüşmektedir. Yani bağımlı ve bağımsız değişkenler arasındaki ilişkinin gücünde bir zayıflama olduğu ve bu durum dayanıklılık ve iyi olma ilişkisinde iyimserliğin kısmi aracı değişken rolü üstlendiğini ortaya koymaktadır.

Modelin uyum iyiliği indekslerine bakıldığında $X^2/df = 551,70 / 114 = 4,83$ 'tür. Bu değer beşin altında olması orta düzeyde bir uyum gösterdiğine işaret eder. Diğer uyum iyiliği indekslerinden RMSEA değeri 0,085'tir. Bu değer 0 ile 1 arasında değer alması beklenir. Araştırma sonucu elde edilen 0,085 değeri 0,1 değerine oldukça yakın bir değer olduğundan modeldeki evren ve örneklem arasında zayıf bir uyum olduğundan söz edilebilir. Araştırma modeline ilişkin bir başka indeks değeri olan NFI değeri 0,94 ile 0,90 kesme değerinin üzerinde olduğundan modelin iyi bir uyuma sahip olduğu sonucuna varılmıştır. Modele ilişkin CFI değeri ise yine 0,95 ile 0,90'dan büyük olup iyi bir uyumu yansıtmaktadır. Bir diğer uyum iyiliği indeksi ise GFI değeridir. Bu araştırmadaki GFI, 0,89, AGFI değeri ise 0,85 ile yine iyi bir uyuma işaret eden ve kabul edilebilir olan 0,90 değerine yakın bir değerdir. Her iki indeks de 0 ile 1 arasında değişir ve örneklem büyüklüğüne çok duyarlı olduğu için büyük örneklerde daha uygun değerler verir. Bu uyum iyiliği indekslerinden hareketle geliştirilen

modelin veri ile tüm uyum iyiliği istatistikleri bakımından uyumlu, iyi veya kabul edilebilir değerler ürettiği sonucuna ulaşılmaktadır. Bu sonuçlara göre öncelikle aracı değişken etkisinin değerlendirilmesine ilişkin geliştirilmiş olan "İyimserliğin psikolojik dayanıklılık ve psikolojik iyi olma arasındaki etkileşimde aracı rolü vardır." şeklindeki Hipotez 4 kabul edilmektedir. Aracılık modelinin istatistiksel olarak anlamlılığını test etmek için Sobel (1982) Testi kullanılmıştır. Sobel testinin hesaplanması sonucu aracılık etkisinin istatistiksel olarak anlamlı (z=8,572, p=0,00) olduğu bulunmuştur.

4. SONUÇ

Son yıllarda, örgütsel davranış alan yazınında örgütlerdeki çalışanların olumsuz davranışlarının incelenmesinin yanında olumlu davranışlarının da incelemeye konu edildiği görülmektedir. Bu olumlu davranışlar pozitif psikoloji, pozitif psikolojik sermaye ve daha üst bir kavramsallaştırma olarak pozitif örgütsel davranış şeklinde ifade edilir hale gelmiştir.

Özellikle, çalışma yaşamının fiziksel ve zihinsel şartlarının ağır olduğu sektörlerde pozitif psikolojik sermaye ve bunun boyutları arasında yer alan psikolojik bakımdan dayanıklı olmak ve iyimserlik çalışanlara ayrı bir toparlanma ve dinamizm kazanma olanağı sunabilmektedir. Psikolojik dayanıklılığa sahip ve iyimserliği yüksek çalışanların da alan yazında psikolojik yönden iyi olma eğilimi içine girdikleri öne sürülmektedir.

Bu sebeple çalışanların psikolojik dayanıklılık, iyimserlik ve psikolojik iyi olma düzeylerinin tespit edilmesi, çalışanların verimliliklerinin artırılması özellikle olumsuz ve istenilmeyen durumların iyileştirilmesi yönünden önem arz etmektedir. Bu düşüncelerden hareketle bu çalışmada; hastane çalışanlarının psikolojik dayanıklılıkları ile psikolojik iyi olma düzeyleri arasındaki ilişkide iyimserliğin aracı rolü ele alınmıştır.

Araştırma sonuçlarına göre hastane çalışanlarının psikolojik dayanıklılıklarının beş üzerinden 3,69 ile ortalamanın üzerinde olduğu tespit edilirken, psikolojik iyi olma düzeylerinin 3,87 ile ortalamanın biraz daha üzerinde bir değere sahip olduğu görülmektedir. İyimserlik değeri açısından ise ortalamaya en yakın 3,46 değere sahip olduğu görülmektedir. Bu sonuçlardan yola çıkarak, çalışanların her türlü olumlu veya olumsuz çalışma koşullarına rağmen dayanıklılık ve psikolojik iyi olma düzeylerinin düşük olmadığı ve çalışanların güçlü ve zorluklar karşısında çabuk toparlanma

özelliğine sahip oldukları ve bunun onların psikolojilerine de olumlu yönde yansıdığı şeklinde değerlendirilebilir. İyimserliğin de çalışanların bir başka göze çarpan ve olumlu kabul edilebilecek yönü olduğu da araştırma ile elde edilen bir başka sonuçtur. Bu sonuçların ortaya çıkmasında çalışanların yüksek iş güvencesi bulunan kamu çalışanları statüsünde oluşunun yanı sıra özellikle eğitim düzeyi yüksek kişilerden oluşan bir örneklem grubuna ait olmasının etkili olduğu düşünülmektedir.

Araştırmanın dayanıklılık, psikolojik iyi olma ve iyimserlik değişkenlerinin birbirleri ile genel olarak orta düzeyde pozitif yönlü ilişkilere sahip olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

Araştırmada psikolojik dayanıklılık ile psikolojik iyi olma düzeyleri arasında pozitif yönlü ve orta düzeyde bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir. Yani çalışanların psikolojik dayanıklılıkları arttıkça psikolojik iyi olma düzeyleri de artmaktadır. Bu sonuç, alan yazındaki sınırlı sayıda araştırma tarafından psikolojik dayanıklılık ile psikolojik iyi olma arasında pozitif bir ilişki olduğu yönündeki sonuçlarla desteklenmektedir (Ryff & Singer, 2003; Pidgeon & Keye, 2014; Sourı & Hasanirad, 2011).

Araştırma ile ulaşılan bir başka sonuç psikolojik dayanıklılık ve psikolojik iyi olma ilişkisinde iyimserliğin kısmi aracı değişken özelliği göstermesidir. Bu sonuç alan yazındaki Sourı ve Hasanirad (2011) tarafından yapılan çalışmanın bulguları ile örtüşmektedir.

Genel olarak bu sonuçlar, psikolojik dayanıklılık ve iyimserliğin sağlık çalışanlarının psikolojik iyi olma düzeylerine olumlu yönde katkı sağladığını ileri sürmektedir. Bu bulgular, sağlık sektöründeki yönetici ve çalışanlara yönelik bazı tavsiyelerde bulunmayı da gerekli kılmaktadır. Hastane yönetimleri, çalışanların psikolojik iyi olma düzeylerini artırmak için psikolojik eğitim programları organize edebilirler. Özellikle stres altında ve yoğun çalışma temposu karşısında güçlü kalabilmek için bu programlardan yararlanılabilir. İş güvenliği ve ruh sağlığı uzmanları, psikolojik sorunlarla mücadele etmenin yanında önleyici müdahalelerle çalışanların güçlü kalmalarını sağlayabilirler. Bu sayede önleyici müdahalelerle çalışanların dayanıklı olabilmelerine de katkıda bulunabilirler. Öte yandan iyimserlik ise olumlu sonuçları beklemeye ilişkin eğilimleri içeren bir kişilik özelliği olduğu gibi aynı zamanda bir düşünme biçimi olarak da değerlendirilebilir. Buradan hareketle hastane çalışanlarının olaylara olumlu bir bakış açısıyla yaklaşması onları daha sağlıklı kılmaya ve yüksek düzeyde iyi olmaya götürebilir.

Psikolojik dayanıklılık, psikolojik iyi olma ve iyimserlik arasındaki ilişkilerin incelendiği bu çalışmada bazı kısıtlar da bulunmaktadır. Birincisi, kamu sektöründe olan bir hastanede belirli bir örneklemle çalışılmış olması nedeniyle yapılan araştırmanın sonuçlarının kamu çalışanları açısından kapsamlı bir genelleme yapmaya olanak vermemesidir. İkincisi, ilgili alan yazında psikolojik dayanıklılık, psikolojik iyi olma ve iyimserlikle ilgili çok sınırlı sayıda çalışma olması çalışmanın bulgularının da sınırlı bir katkı yapabilme olanağına sahip olmasıdır.

Konu ile ilgili çalışma yapacak olan araştırmacılara; kavramları birlikte inceleyen alan yazında çok fazla çalışma olmaması nedeniyle araştırılacak çok fazla konu olmakla birlikte, psikolojik iyi olma üzerinde pozitif örgütsel davranışın diğer boyutlarının da değişken olarak ele alınması ile alan yazının zenginlik kazanmasına katkıda bulunulabilecektir. Ayrıca araştırmada veri toplama tekniği açısından başka metodolojik yaklaşımlar (görüşme gibi) kullanılarak konunun derinliği tespit edilebilir. Araştırılacak konularda farklı sektörlerde çalışmaların yapılması ve yapılacak araştırmaların daha büyük örneklem kitleleri üzerinde ele alınması ile de alan yazına çok değerli katkılar sağlanabilecektir.

KAYNAKÇA

- Benson, H. P. (2007). Children's dispositional optimism and pessimism: social and emotional outcomes (Yayınlanmamış doktora tezi). Seattle Pacific University, Seattle.
- Baron, R. M. & Kenny, D. A. (1986). The moderator-mediator variable distinction in social psychological research: conceptual, strategic and statistical considerations. *Journal of Personality and Social Psychology*, 51, 1173-1182.
- Bradburn, N. M. (1969). *The structure of psychological well-being*. Chicago: Adline Pub. Co.
- Conversano, C., Rotondo, A., Lensi, E., Vista, O., Arpone, F., & Reda, M. (2010). *Optimism and Its Impact on Mental and Physical Well-Being*. Erişim tarihi: 22 Nisan 2015, <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC2894461/>
- Çetin, F. & Basım, H. N. (2012). Örgütsel psikolojik sermaye: Bir ölçek uyarlama çalışması. *Amme İdaresi Dergisi*, 45 (1), 121-137.
- Çokluk, Ö., Şekercioğlu, G. & Büyüköztürk, Ş. (2010). *Sosyal bilimler için çok değişkenli istatistik SPSS ve Lisrel uygulamaları*. Ankara: Pegem Akademi.
- Diener, E., Wirtz, D., Tov, W., Kim-Prieto, C., Choi, D., Oishi, S. & Biswas-Diener, R. (2010). New wellbeing measures: Short scales to assess flourishing and positive and negative feelings. *Social Indicators Research*, 97, 143-156.
- Fredrickson, B. L. (2001). The role of positive emotions in positive psychology: The broaden-and-build theory of positive emotions. *American Psychologist*, 56, 218-226.
- Gable, S. L., & Haidt, J. (2005). What (and why) is positive psychology?. *Review of General Psychology*, 9(2), 103-110.
- Ghadami E. & Khalatbari, J. (2015). The relationship between optimism and resiliency and marital satisfaction among married students in Kerman University of Medical Sciences (2013- 2014). *International Research Journal of Social Science and Management*, 2, 57-64.
- Gillham, J. & Reivich, K. (2004). Cultivating optimism in childhood and adolescence. *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science*, 591, 146-163. doi: 10.1177/0002716203260095
- Gürbüz, S. & Şahin F. (2014). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Keyes, C. L. M., Shmotkin, D. & Ryff, C. D. (2002) Optimizing well-being: The empirical encounter of two traditions. *Journal of Personality and Social Psychology*, 82, 1007-1022.
- Luthans, F., Avolio, B.J., Avey, J.B. & Norman, S.M. (2007). Positive psychological capital: Measurement and relationship with performance and satisfaction. *Personnel Psychology*, 60, 541-572.
- Malkoç, A. & Yalçın, İ. (2015). Relationships among resilience, social support, coping, and psychological well-being among university students. *Turkish Psychological Counselling and Guidance Journal*, 5(43), 35-43.
- Matlin, M. W. ve Gawron, V. J. (1979). Individual differences in Pollyannaism. [Çevrimiçi sürüm]. *Journal of Personality Assessment*, 43, 411-412.
- Padhy, M. Chelli, K & Padiri R. A. (2015). Optimism and psychological well-being of police officers with different work experiences. *SAGE Open*, April-June 2015: 1-7.
- Pidgeon, A. & Keyes, M. (2014). Relationship between resilience, mindfulness, and psychological well-being in University students. *International Journal of Liberal Arts and Social Science*, 2(5), 27-32.
- Ryff, C. D. (1989). Happiness is everything, or is it? Explorations on the meaning of psychological wellbeing. *Journal of Personality and Social Psychology*, 57, 1069-1081.
- Ryff, C.D. & Singer, B. (2003). Flourishing under fire: Resilience as a prototype of challenged thriving. C. L. M. Keyes & J. Haidt (Eds.), *Positive psychology and the life well-lived* içinde (ss. 15-36). Washington, DC: APA.
- Scheier, M. F. & Carver, C. S. (1985). Optimism, coping, and health: Assessment and implications of generalized outcome expectancies. *Health Psychology*, 4, 219-247.
- Scheier, M. F., & Carver, C. S. (1992). Effects of optimism on psychological and physical well-being: The influence of generalized outcome expectancies. *Health Psychology*, 16, 201-228.
- Schreiber, J., B., Stage, F., K., King, J., Nora, A. & Barlow, E., A. (2006). Reporting structural equation modeling and confirmatory factor analysis results: A review. *The Journal of Educational Research*, 99(6), 323-338.
- Silliman B. (1994). Rationale for resilient families: Concept paper. National Network for Family Resiliency, Ames, IA.
- Sobel, M. E. (1982). Asymptotic confidence intervals for indirect effects in structural equation models. S. Leinhardt (Ed.), *İçinde Sociological Methodology* (ss. 290-312). Washington DC: American Sociological Association.
- Souri, H. & Hasanirad, T. (2011). Relationship between resilience, optimism and psychological well-being in students of medicine. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 30, 1541-1544.
- Stewart, M., Reid, G. & Mangham, C. (1997). Fostering children's resilience. *Journal of Pediatric Nursing*, 12, 21-31.
- Sümer, N. (2000). Yapısal eşitlik modelleri. *Türk Psikoloji Yazıları*, 3(6), 49-74.
- Telef, B.B. (2013). Psikolojik iyi oluş ölçeği: Türkçeye uyarlama, geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 28(3), 374-384.